

Lesbrief

Platonov - Theater Utrecht

Geschikt voor bovenbouw HAVO/VWO/GYM en MBO/ROC

INLEIDING

Beste docent,
Binnenkort bezoekt u met leerlingen de voorstelling *Platonov* van Theater Utrecht. Deze lesbrief geeft informatie om klassikaal te lezen, behandelen, bespreken en bekijken. Zodat het verhaal, het personage Misja Platonov en de thema's in de voorstelling al kunnen gaan leven in de klas.

Platonov **hard verscheurende liefde**

Tien vrienden wonen samen in een grote loft en worstelen met het leven, de liefde en met elkaar.

Platonov biedt een blik in het leven van een hechte groep vrienden die samenwonen in een grote loft in de stad. Ze worstelen met het leven, de liefde en met elkaar. Regisseur Thibaud Delpeut zet met tien jonge talentvolle acteurs op een briljante manier een voor iedereen herkenbaar en confronterend beeld van deze tijd neer. Bereid je voor op een onstuimige avond in het theater.

Thibaud Delpeut bewerkte radicaal de oorspronkelijke tekst (1881) van Anton Tsjechov (vertaling Jacob Derwig) en maakte er een hedendaagse, moderne versie van.

Thema's

Urban tribe, vrienden als familie (family), vriendschap, liefde, hoe samen te leven, Millennials, de zoektocht naar de eigen identiteit, diversiteit, de invloed van social media.

Deze lesbrief geeft aanknopingspunten om via de thematiek van de voorstelling met de leerlingen na te denken over hoe ze zelf denken over vriendschappen en relaties in hun leven. De leerlingen leren het personage Misja Platonov kennen, en de vriendengroep waar hij deel van uitmaakt.

ANTON TSJECHOV

Anton Tsjechov (1860-1904) wordt tot de grootste Russische toneelschrijvers gerekend. Zijn werk wordt wereldwijd nog steeds met grote regelmaat op de planken gebracht. Hij schreef eenakters, verhalen en toneelstukken.

Tsjechov werd in 1860 geboren in Taganrog (Rusland), een kleine havenstad gelegen aan het Noord-Oostelijke puntje van de Zwarte Zee in een gezin van zes kinderen.

Taganrog was enerzijds een klein provincie-stadje opgesloten tussen de steppe en de Zwarte Zee maar door de handelscontacten met onder andere Italië, Frankrijk en Griekenland was het voor zo'n klein, relatief onbelangrijk stadje toch ook behoorlijk werelds met een mooi theater waar je zo opvoeringen van rondreizende Italiaanse operagezelschappen kon zien. Tsjechov wilde medicijnen studeren, maar omdat zijn vader, een kruidenier, dat niet kon betalen ging hij korte verhalen schrijven voor kranten en tijdschriften. Zijn schrijverschap werd van middel tot doel, want Tsjechovs talent als verhalenverteller bleek zo groot dat hij nog steeds als Ruslands beste korte verhalen-schrijver wordt beschouwd. In 1904 overlijdt hij aan de ziekte Tuberculose in het Duitse kuuroord Badenweiler.

Tsjechovs reputatie als toneelschrijver is vooral gebaseerd op de vier avondvullende toneelstukken die hij in de laatste acht jaar van zijn leven geschreven heeft. Het schrijven van toneelstukken deed hij echter al vanaf zijn vroege jeugd. In totaal zijn er zijn zes avondvullende toneelstukken overgebleven en twee jeugdwerken verloren gegaan.

- Platonov (1881) (deze wordt op de Nederlandse wiki niet eens vermeld!)
- Ivanov (1887-1889)
- Een Meeuw (1896)
- Oom Wanja (1897)
- De Drie Zusters (1900-1901)
- De Kersentuin (1903-1904)

Daarnaast schreef hij ook een aantal (komische) eenakters, waaronder:

- De beer (1888)
- Het huwelijksaanzoek (1888)
- Over de schadelijkheid van tabak (1902)

DE GESCHIEDENIS VAN HET STUK PLATONOV

Tsjechov heeft *Platonov* geschreven in 1881, toen hij pas 21 jaar (!) was en in Moskou medicijnen studeerde. Hij heeft het stuk volgens zijn broer Michael aangeboden aan een beroemde actrice, Maria Yermolova, om het gespeeld te krijgen in het Marly-theater. Zij zag er echter niets in. Een diep teleurgestelde Tsjechov heeft het stuk vervolgens vernietigd en het er, voor zover bekend, nooit meer over gehad. Een vroegere kopie van het stuk werd uiteindelijk pas in 1920 ontdekt in een bankkluis van Tsjechov's zuster Marija Pavlovna en overgedragen aan het Centrale Staatsarchief voor literatuur in Moskou. Het gaat daarbij om een handgeschreven exemplaar, vol doorhalingen en correcties en zonder titelblad. Welke titel Tsjechov voor zijn stuk in gedachten had is dan ook niet bekend.

In 1923, dus bijna twintig jaar na zijn dood, wordt het voor eerst gepubliceerd met als titel *De Vaderlozen*, wat naar alle waarschijnlijkheid de titel van een eerder toneelstuk is. In 1960 zou het in Engeland de nu gebruikelijk titel *Platonov* krijgen. In Nederland werd het pas in 1979 voor het eerst opgevoerd.

HET VERHAAL

Platonov biedt een blik in het leven van een hechte groep vrienden die samenwonen in een grote loft in de stad. Ze worstelen met het leven, de liefde en met elkaar. Regisseur Thibaud Delpeut zet met tien jonge talentvolle acteurs op een briljante manier een voor iedereen herkenbaar en confronterend beeld van deze tijd neer. Bereid je voor op een onstuimige avond in het theater!

Delpeut bewerkte radicaal de oorspronkelijke tekst (1881) van Anton Tsjechov (vertaling Jacob Derwig) en maakte er een hedendaagse, moderne versie van. Hij plaatst *Platonov* in het heden en toont het stadse leven van een hechte vriendengroep. Het samenzijn van deze vrienden, van deze urban tribe, is als een verdedigingsmechanisme tegen een steeds meer flexibiliteit eisende buitenwereld. Hun gedeelde loft is een baken en een rustpunt, een plek waar ze simpelweg kunnen zijn en niet voortdurend iets hoeven te worden. Maar de buitenwereld laat zich niet ontkennen en wil continu een antwoord op de vraag wie je bent of wil zijn. De personages in *Platonov* zoeken dit antwoord stuk voor stuk in de liefde, om daar het doel en de betekenis te vinden die hen in de rest van

hun leven steeds opnieuw ontgaan. Maar hoe wordt liefde werkelijkheid in plaats van een zoete droom?

De ondertitel van *Platonov* is: waarom kiezen in de liefde? Die vraag mag je ook breder trekken: hoe moet je dan kiezen in de liefde, of hoe moet je kiezen in een band die je aangaat met een ander. Hoe kunnen we die relatie tot de ander blijven ontwikkelen?

Centrale figuur in deze voorstelling is de charmante maar gedesillustioneerde Misja Platonov, gespeeld door Vincent van der Valk (winnaar Arlecchino 2015). Of ze hem nu willen als echtgenoot, vriend of minnaar of dat ze hem zien als hun grootste rivaal, Platonov laat niemand onberoerd. En hij, die van iedereen de bijzondere kwaliteiten erkent, vraagt zich af: waarom zitten ze juist hém zo achterna? Of ziet Tsjechovs briljante kruising tussen Hamlet en Don Juan het allemaal verkeerd en zit hij vooral zichzelf in de weg?

“Ik heb een zwak voor het personage Platonov, omdat ik hem zo goed begrijp. Platonov is iemand die niet tegen compromissen, leugens, het sociale gedrag, conventies en gekonkel kan. Hij verliest zich vervolgens in een strijd zonder programma, een strijd tegen de mensheid, waarin hij al zijn vrienden verspeelt.”

“Al die types die niet weten hoe ze moeten kiezen, die allemaal ontslagen willen worden van keuzestress, maar toch

voortdurend in een meningenreflex schieten. Het heeft een soort koortsigheid, een dwangmatigheid die steeds verder weg gaat van een wezenlijk contact. Het is ontzettend ontluisterend hoe die mensen in het stuk tekeer gaan met elkaar, hoe ze vastzitten in een systeem waarin ze elkaar vasthouden maar elkaar ook wurgen.”

“Ik zag te vaak voorstellingen die zich als een keurig procedé voltrekken, waar je de tijd bijna op kan gelijkzetten. Maar de wereld zit zo anders in elkaar. Ik vind het belangrijk dat we juist in deze tijd theater maken dat zich onttrekt aan dat format.”

– *Thibaud Delpeut* –

“Ik denk dat Platonov enorm lijdt onder de banaliteit van zijn omgeving en zichzelf. Hij doorziet alle sociale structuren en hypocrisie, maar hij maakt daar zelf ook deel van uit. En dat verscheurt hem. Die tragiek kan ik af en toe zelf ook voelen. Soms zie je jezelf zitten in het café, omringd door mensen, en dan denk je ondertussen: wat zijn we hier allemaal eigenlijk aan het doen? Ik probeer niet de ultieme Platonov te spelen, of hem zo waarachtig mogelijk neer te zetten. Ik probeer die ontmoeting tussen ons vorm te geven.” Ondanks dat hij iedereen bedrogen heeft, zegt Platonov op het laatst dat hij te veel van de mensen houdt, en dat iedereen ook echt van hem heeft gehouden. Ik kan me daar heel veel bij voorstellen: de liefde voor de mens, voor zo veel verschillende soorten mensen. Aan de andere kant is Platonov heel hard, op een manier die ik in werkelijkheid nooit zou kunnen en willen zijn.”

Acteur Vincent van der Valk

URBAN TRIBE

De term urban tribe werd in 1985 bedacht door de Franse socioloog Michel Maffesoli. Hij definieert deze tribes als groepjes mensen die in een stad wonen en gemeenschappelijke interesses hebben, zoals hetzelfde wereldbeeld, kledingstijl en gedrag. De punkcultuur noemt hij als het perfecte voorbeeld. Ook de Amerikaanse journalist Ethan Watters gebruikt het begrip en hij bakent het nét iets scherper af: groepjes van niet-getrouwde mensen tussen de 25 en 45 jaar die dezelfde interesses delen en er een stadse levensstijl op na houden.

Een urban tribe heeft veel weg van een gewone vriendengroep, maar gaat veel verder. De ‘leden’ spreken bijvoorbeeld niet af, het elkaar zien is vanzelfsprekend. Ze hoeven elkaar ook niet te vermaken; ze kunnen een hele dag in één ruimte zitten met elkaar en dat iedereen iets anders doet. Daarnaast zorgen ze voor elkaar, als in een familie.

Twintigers en dertigers van nu gedragen zich als tieners. Ze studeren langer, trouwen niet zo snel meer met hun jeugdliefde en krijgen vaak geen kinderen en koophuis voor hun 25ste. Kortom: ze worden minder snel ‘maatschappelijke volwassen’, en daar hoort langer een vriendengroep van gelijken bij.

De grootste bedreiging voor de tribe is een relatie. Althans dat denken veel mensen die deel uitmaken van zo’n groep. Voor de meesten is de urban tribe een tussenfase: een vervanging van een vast partner, een opvang voor de singlefase. Mensen met een relatie worden als afvalligen gezien. Zij hechten niet meer dezelfde waarde aan de tribe en dat kan gaan wringen. “Eenzaamheid is de één van de grootste bedreigingen voor de mens. En dat er niet één iemand voor me is, maar een hele groep, dat sterkt me ontzettend.”

De personages in Platonov zoeken in hun urban tribe naar vormen van liefde om daar het doel en de betekenis te vinden die hen in de rest van hun leven lijken te ontgaan. Maar die behoefte om zich terug te trekken in de liefde, of beter gezegd de manier waarop ze dat doen, is paradoxaal genoeg precies hetgeen wat ze veroordelen in een samenleving en wie ze niet willen zijn als mens.

In het nadenken over de regie is Thibaud uitgegaan van het Franse begrip *collegialité de douleur*: de collegialiteit van het lijden. Makkelijker gezegd betekent dit het gezamenlijke, gedeelde lijden. Er wordt ook wel door Thibaud gesproken van groepsverdriet. In relatie tot de voorstelling wil dat zeggen dat niet alleen de titelheld, Misja Platonov, moeite met de liefde heeft maar dat alle personages hier op de een of ander manier mee worstelen, én dat de worsteling van de een effect heeft op de worsteling van de ander.

De regisseur over het stuk

“Ik denk dat het thema identiteit, de ingewikkelde zoektocht daarnaar en hoe je die zelf doorloopt en in hoeverre anderen die voor jou doorlopen (de voorstelling zit ook echt op het snijvlak tussen die twee dingen), een belangrijk thema is voor deze tijd. Als je ziet hoe mensen steeds meer gevraagd worden om flexibel te zijn in hun manier van leven, werken, wonen tot in relaties aan toe. Als je ziet dat heel veel klassieke ideeën over relaties eigenlijk veranderd zijn in een wereld die gaat over connecties. Dan zie ik daarin, zonder dat ik daar een oordeel over wil vellen, een bepaalde eenzaamheid, terwijl die menselijke verlangens niet veranderd zijn. Die gaan over gekoesterd willen worden en over in verbinding staan met mensen. Ik zie ook heel veel mensen om mij heen, zonder dat ze dat willen uiteindelijk nog steeds zonder partner zijn. En dat ook heel veel mensen opbranden omdat die flexibiliteit bijna niet meer op te brengen is. Dus ik geloof dat het een wezenlijk iets is waar we over spreken en dat Platonov een goeie manier en ingang is om het daarover te hebben.*

Waar Tsjechov een stuk schreef over de verwarring van jonge mensen in zijn tijd, zie ik een voorstelling voor me over de veelheid aan mogelijkheden en vormen om het leven vorm te geven in deze tijd. Die lijken onbegrensd, nu er veel meer verschillende samenlevingsvormen bestaan dan er ooit waren. Twee mannen of vrouwen kunnen samen een kind opvoeden, polyamoreuze relatievormen zijn onder Millennials relatief gewoon aan het worden, scheidslijnen tussen man en vrouw in het perspectief van gender zijn vloeibaarder geworden en de flexibiliteit in het werkende leven is ook immens geworden. Niets staat vast, niets is in steen gebeiteld, alles mag en kan voortdurend veranderen. Moet ook voortdurend veranderen. Dit geeft mogelijkheden, maar brengt ook veel onzekerheid en angsten met zich mee” aldus Thibaud Delpout.

Tsjechov wilde in zijn toneelstukken en verhalen 'het leven te laten zien zoals het is.' Om aan dat uitgangspunt recht te doen wil Thibaud met zijn voorstelling ook een beter kloppend beeld schetsen van hedendaagse vriendengroepen. Tsjechovs wereld is ondanks de grote diversiteit aan personages blank en heteroseksueel. Dat is een beeld dat wij in 2018 niet meer herkennen. Vandaar dat er in de casting en bewerking bewust is gekozen om een grotere verscheidenheid aan gender en huidskleur te laten zien. Wat gender betreft zien we dat terug in:

- Niko en Mark (bij Tsjechov Marja) die een homoseksuele relatie hebben
- Iza (bij Tsejchov Izaak) die verliefd is op Anna
- In de suggestie van bisexualiteit van Misja Platonov in relatie tot Mark.

Overigens is het niet de bedoeling om in de voorstelling huidskleur of seksuele oriëntatie en dergelijke te problematiseren. Het onderwerp is liefde in welke vorm dan ook.

LIQUID LOVE

In zijn boek *Liquid Love* heeft de Pools-Britse socioloog Zygmunt Bauman het over de vloeibaarheid van liefde in onze moderne tijd. De economische veranderingen van deze tijd zijn ook terug te zien in de manier waarop wij relaties aangaan. Het continue beschikbaar en flexibel zijn, veel zzp-ers, niet met langetermijnplanning bezig zijn, maar YOLO (You Only Live Once). Relaties moeten vervolgens volgens Bauman evengoed flexibel zijn, ze moeten ze even makkelijk

aangaan als weer verbroken kunnen worden. Seks hebben staat los van liefhebben en je vast aan iemand verbinden staat gelijk aan onderdrukking want het beperkt je in je persoonlijke ontwikkeling.

PERSONAGES

< **Misja Platonov** (Vincent van der Valk), getrouwd met

> **Sasja** (Jacobien Elffers) zus van

< **Niko** (Bram Gerrits), arts en verliefd op

> **Mark** (Jesse Mensah), student, verliefd op **Platonov**

< **Anna** (Ilke Paddenburg) verliefd op **Platonov**

> **Simon** (Ward Kerremans), verloofd met Sophia

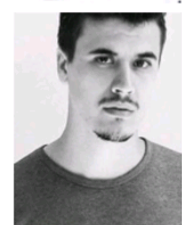
> **Sophia** (Claire Bender) verliefd op **Platonov**

< **Charles** (André Dongelmans), verliefd op Anna

> **Iza** (Isabelle Houdtzagers), student, verliefd op Anna

< **Matti** (Tim Linde), crimineel, verliefd op Anna

Misja Platonov: Vincent van der Valk

Anna: Ilke Paddenburg

Simon: Ward Kerremans

Niko: Bram Gerrits

Charles (Chuck): André Dongelmans

Sophia: Claire Bender

Sasja: Jacobien Elffers

Mark: Jesse Mensah

Iza: Isabelle Houdtzagers

Matti: Tim Linde

Tekst: Anton Tsjechov

Vertaling: Jacob Derwig

Regie, bewerking en muziek: Thibaud Delpout

Dramaturgie: Joris van der Meer

Scenografie: Roel van Berckelaer

Kostuums : Dymph Boss

LESMATERIAAL : FRIENDS AND FAMILY – FREMILY

OPDRACHTEN

Hieronder staan een aantal (filosofische) startvragen waarmee u in de klas een gesprek kunt openen. Blijf de leerlingen vragen om hun meningen, ideeën en argumenten uit te leggen en toe te lichten.

OPDRACHT 1.

1. Hoe belangrijk zijn vrienden in je leven?
2. Heeft het krijgen van een relatie invloed op vriendschappen?
3. Wat vind je belangrijker: vrienden of familie?
4. Is vriendschap onvoorwaardelijk?
5. Hoe vind jij dat een relatie eruit moet zien? Wat is belangrijk in een relatie voor jou?
6. Vind je dat je in een relatie exclusief moet zijn voor elkaar?
7. Welke verschillende vormen van liefde zijn er?

OPDRACHT 2.

Kies bij de volgende vragen voor *Friends* or *Family*: En bedenk dan ook aan welke persoon je het eerste denkt? Deze antwoorden hoeven niet te worden uitgewisseld, het kan natuurlijk wel.

1. Met wie praat je het eerste over je liefdesverdriet?
2. Wie mag er op je huis passen als je op vakantie bent?
3. Aan wie leen je geld?
4. Wie bel je als je hulp nodig hebt?
5. Wie kan jou opvrolijken?
6. Aan wie stel je je geliefde als eerste voor?
7. Wie wil je aan je aan je sterfbed?
8. Wie wil je dat er voor je zorgt als je ziek bent?
9. Met wie vier je de feestdagen?
10. Met wie ga je op vakantie?
11. Wie vertrouw je het meest?
12. Met wie deel je de hoofdprijs in een loterij?
13. Met wie zou je liever samenwonen?
14. Wie organiseert een verrassingsfeestje voor je verjaardag?
15. Met wie kan je het beste ruzie maken?
16. Met wie wil je op een onbewoond eiland zitten?
17. Wie zou jou nooit laten vallen?
18. Wie komt jou ophalen van t vliegveld na een lange reis?
19. Met wie kan je het meeste lachen?
20. Bij wie kan je helemaal jezelf zijn?

OPDRACHT 3.

De leerlingen werken in groepjes van ongeveer 5 personen. Laat ze nadenken en opschrijven hoe ze een tribe zouden kunnen vormen, of misschien zijn ze dat al wel? Hebben ze gedeelde interesses, humor, hobby's, plaatsen waar ze elkaar ontmoeten of tegenkomen? Als dit allemaal niet het geval is, dan zouden ze dit zelf kunnen verzinnen. Vervolgens bedenken de leerlingen met elkaar wat voor soort type mensen er in vriendengroepen zitten, zoals: de leider, de stille, de grappenmaker, de filosoof, de volger etc. Hoe zouden zij deze rollen onderling kunnen verdelen?

De groep bedenkt tot slot hoe ze zich als een tribe zouden kunnen fotograferen en verzinnen een toepasselijke naam voor hun tribe. Tools uit social media kunnen volop worden toegevoegd om op een leuke manier een eigenzinnige foto te maken:

- Kleurenfilters
- Snapchat opties
- Emojis & smileys
- Hashtags en teksten met kenmerken over het leven, henzelf of de foto

Deze foto kunnen ze met de hashtag **#platonov** op Instagram zetten, waarmee ze kans maken op een meet & greet met de acteurs!

ACHTERGRONDMATERIAAL

Dit filmmateriaal is de moeite waard om te bekijken in het kader van deze voorstelling.

[Indien de link niet opent, kopieer hem en plak hem in je browser]

- **Teaserfilmpje Platonov voor jongeren:**
<https://www.youtube.com/watch?v=CiRIYwydbiM&t=25s>
- **Filmpje met meer info over het stuk en korte interviews met Vincent, Isabelle en Ilke:**
<https://www.youtube.com/watch?v=hwaUeqW2b4o>
- **Tegenlicht documentaire Tinder Love:**
Hoe beïnvloedt technologie onze relaties en intimiteiten?
<https://www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/kijk/afleveringen/2015-2016/tinder-love.html>

BIJLAGE

Voorbeelden van foto's voor opdracht 3:

MEER INFORMATIE

Hanna Jansen – hoofd educatie Theater Utrecht
hanna@theaterutrecht.nl
030-2737300
www.theaterutrecht.nl/voorstellingen/platonov